

ליקוטים נפלאים פרשת עקב

"והיה עקב תשמעון" (ז, יב)

אדמו"ר "בעל צמח צדק" בהיותו ילד קטן, ורק התחיל ללמוד חומש אצל המלמד שלו, בחן אותו סבו, הרב בעל "התניא". ושאל אותו: מה פירוש הפס' "עקב אשר שמע אברהם בקולי"? ענה הילד: אברהם אבינו שמע את ציווי ה' אפילו בעקבו. נהנה הרב מתשובת הילד ואמר: זהו שאמר הכתוב: "והיה עקב תשמעון". שאפילו העקב צריך לשמוע את המצוה ולעשותה!

"והיה עקב תשמעון" (ז, יב)

הרה"ק מקאברין ז"ע אמר: עק"ב ראשי תיבות - א'ו'ת ב'ר'ית ק'ודש. שאל אותו אחד, והא כתיב עקב עם עין ולא עם אלף? ענה הרה"ק: בוודאי, אם שומרים על העין מגיעים ל-א'ו'ת ב'ר'ית ק'ודש.

"ברוך תהי' מכל העמים, לא יהי' בך עקר ועקרה, ובבהמתך" (ז, יד)

לשון אחד: אם בעמים תהי' ברכה תתקיים הברכה על ידי זה שעקר ישא עקרה, שאם עקר ישא אשה המסוגלת לילד, או להיפך, יתקלקלו שני זוגות וכך יתקלקל רק זוג אחד, ואילו בישראל לא יהיו בכלל עקר ועקרה. לשון שני: שבישראל לא ישא עקר עקרה, שאם אחד משניהם יהי' עקר או עקרה ויתפללו עליהם או הם עצמם יתפללו ותפילה עושה מחצה, יתרפא אחד מהם וילדו, אך אם שניהם יהיו עקרים לא תועיל מחצה. (בשם מהרי"ל דיסקין)

"כי תאמר בלבבך... איכה אוכל להורישים, לא תירא מהם..." (ז, יז-יח)

אומר רבי שלום-מרדכי מברז'אן: רק כשתאמר בלבבך בכנות שאינך יכול להורישים בדרך הטבע, רק אז לא תירא מהם, כי יושיעך ה'. כל עוד אתה חושב, שתוכל להורישים בכח עצמך ובעוצם ירך - יש לך באמת מה להתירא מהם, היות ואינך סומך על ישועת ה' אלא על עוצם ירך, ומה ערך לגבורתך...

"ויענך וירעבך ויאכילך את המן...למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (ח, ג)

לכאורה עלינו לבאר, איזה שבח הוא זה במה שהקב"ה עינה את

בני ישראל והרעיבם? הרי לכאורה אין זו אלא רעה לישראל, וכלום מבקש משה רבינו להזכיר רעות כביכול שעולל הקב"ה לבניו? וכלום תיתכן בכלל רעה שכזו? אכן לאמיתו של דבר נראה, כי לא רעה היא זו - אלא טובה! שכן הקב"ה ידע, שאילו ישפיע מיד טובה על ישראל - הם לא ידעו להעריך את טובתו ולא יפיקו ממנה את מלוא ההנאה והתועלת! לפיכך, הוא הקדים ועינה אותם, הרעיב אותם, ורק אז - "ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבתיך", כדי שיוכלו להפיק מכך את מלוא התועלת ולהודות לבוראם בלב שלם! (מקדש הלוי)

"וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ד' אלקיך מיסרך" (ח, ה)

לכאורה הי' צריך הכתוב לומר 'כי כאשר ייסר אב את בנו, ולמה אמר כי "כאשר ייסר איש את בנו"? ונראה לומר, כי הנה יש אב ממש שילד אותו, ויש אינו אב ממש אלא איש שגידל את הבן הזה ופירנסו, ולכן נחשב הילד בנו. ויש הפרש ביניהם, כי איש רגיל שמייסר את הילד שגידל, מייסרו רק לטובת הבן, אבל אב שמייסר את בנו, הוא אמנם מייסרו לטובת הבן, אבל גם לטובת עצמו, שאם הבן רע מעללים אז החרפה היא לאביו, וכמו שכתוב: "משדד אב יבריך אם בן מביש מחפיר" (משלי יט, כו). והנה כאן אצל ישראל כאשר מייסרם הקב"ה, ידמו הייסורים כשם שמייסר איש את בנו שגידלו שהוא רק לטובת הבן, כי לאיש הזה המגדלו אינו מגיע חרפה אם הילד יצא לתרבות רעה, ולא דומה לייסורי אב את בנו שיש הנאה וטובה לאב אם בנו הולך בדרך טובה. וזה שאמר הכתוב: "כי כאשר ייסר איש את בנו ד' אלקיך מיסרך", שאם האדם חוטא, אין נוגעת חרפת חטאיו אל השם יתברך חלילה. (בן איש חי)

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך" (ח, י)

חכמינו זכרונם לברכה למדונו שברכת המזון היא מצוה מהתורה, שכן בתחילתה של פרשת עקב, לאחר שמתארת התורה את שבח ארץ ישראל ופרותיה נאמר: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך". אולם, שנים רבות לפני נתינת התורה, כבר היה אדם שהשריש בעולם את החובה לברך אחר המזון. היה זה לא אחר מאברהם אבינו עליו השלום, שלפי דבריהם של רבותינו הראשונים הצטווה מפורשות מפי הבורא יתברך לפרסם את שמו בעולם דרך כך שילמד את הברואים לברך את הקדוש ברוך הוא על כל הנאה וטובה שהם מקבלים. (דעת זקנים בראשית יב ב) ואכן, על הפסוק: "ויטע אשל בבשאר שבע ויקרא שם בשם ה'" (בראשית כא לג) מובא במדרש שאברהם אבינו עליו השלום, הקים אהל במדבר באר שבע, והיה מכניס את אורחיו לאהלו ומכבדם במאכל ובמשקה. לאחר שאכלו ושתו כדי צרכם היה מורה להם: "ברכו למי שאמר והיה העולם". אמרו לו: "מה

לעי"נ הרה"צ

פנחס בן ר' בנימין בינוש
רוזנבוים זצוק"ל - כ"ו בניסן

ליקוטים נפלאים פרשת עקב

"סרתם מהר מן הדרך" (ט, ט)

ידוע שבכדי לעבור על כל התורה כולה צריך זמן ארוך, למשל, כדי להתחייב באיסור חמץ צריך שיגיע זמן איסור חמץ בפסח, ובכדי לעבור על מצות סוכה צריך שיגיע זמן חג הסוכות, ובפרט עניין מצות שמיטה שצריך מספר שנים לכך. נמצא שאי אפשר לעבור על כל התורה במהרה, מה שאין כן כאשר האדם עובד עבודה זרה כאילו כפר בכל התורה כולה, ולכן נאמר סרו מהר מן הדרך, ואם תאמר איך אפשר 'במהרה' לעבור על התורה, על זה אמר 'עשו להם עגל מסכה'.

(וידבר יוסף)

"ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי

אם ליראה את ה' אלוקיך" (י, יב)

אמר רבה בר רב הונא: כל מי שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו את המפתחות הפנימיים ואת המפתחות החיצוניים לא מסרו לו.

(שבת לא, ב)

"מה ה' אלוקיך שואל מעמך" (י, יב)

במה אני ה' אלוקיך? בזכות אילו מעשים טובים אתה זכאי שייקרא שמי עליך? - זו השאלה שה' אלוקיך שואל ממך.

(רבי נפתלי מרופשיץ)

"את ה' אלקיך תירא" (י, כ)

ודרשו חז"ל 'את' - לרבות תלמידי חכמים.

מעשה בהרה"ק ה'צמח צדק" מליובאוויטש זצ"ל, שבאו אצלו בעלי בתים שבעיר אחת, לשאול את חוות דעתו על רב אחד שהוא מעומד לכסא הרבנות שבעירם. שיבח ה'צמח צדק' את המועמד שהוא אדם גדול ותלמיד חכם מופלג. ואכן עמדו והכתירוהו לרב עליהם. לא עברו ימים מרובים, ונודע לה'צמח צדק' שאנשי העיר מבזים וממררים את חייו של רבם החדש. קרא להם ה'צמח צדק' ואמר להם: רבי עקיבא אמר: כשהייתי עם הארץ אמרתי, מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור (פסחים מט.). כל ימי תמהתי על הלשון "מי יתן לי תלמיד חכם" - יכנס לבית המדרש וימצא תלמיד חכם!?

ענה נתיישב לי הדבר, עם הארץ זה לא די לו שהוא שוטם ורודף רק את זה שמוחזק לתלמיד חכם אלא רוצה הוא להיות סמוך ובטוח כי איש ריבו הוא באמת תלמיד חכם (ולא סתם שנאת חנם)... אף אתם רק לאחר שאני סמכתי את ידי עליו שהוא תלמיד חכם, הנכם רודפים אותו וממררים לו את חייו.

נאמר? אמר להם. אמרו: "ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו". אם קבל האורח את דבריו וברך, היה פוטר אותו אברהם אבינו מתשלום על הארוחה שאכל, אך אם לא רצה לברך היה אומר לו אברהם: "עליך לשלם על מה שאכלת ושתיית, לא לפי תעריף רגיל, אלא לפי תעריף גבוה בהרבה, שהרי אני דר במדבר שממה, ואלמלא הייתי מאכיל ומשקה אותך בוודאי היית מת ברעב ובצמא".

כשהיה האורח שומע את דברי אברהם אבינו, היה מבין שכונתו הייתה להמחיש לו עד כמה תלוי האדם בחסדיו של הקדוש ברוך הוא, עד כדי שבלעדיהם היה מת ברעב, ומיד הייתה נכנסת יראת שמים בלבו והיה מברך את הקדוש ברוך הוא על האוכל שאכל.

(בראשית רבה מט ד)

"וכסף וזהב ירבה לך" (ח, יג)

יהודי אחד התפאר בפני ה"חפץ חיים" שהקב"ה זיכהו בעושר רב וכי אין לו כל מחסור. אמר לו החפץ חיים: ראוי לך לקבוע בכל יום שעות אחדות לתלמוד תורה. ענה לו העשיר: אין לי פנאי. אם כן אמר לו ה"חפץ חיים", הרי אתה אביון שבאביונים, אם זמן אין לך, מה יש לך? ואין לך עני יותר מעני בזמן...

"והיה אם שכח תשכח את ה' אלוקיך" (ח, יט)

'והיה' לשון שמחה, 'אם' לשון ספק, היינו אם השמחה שלך מגומגמת, ואין אתה שמח בכל מה שעובר עליך, אזי סופך שתגיע ל'שכח תשכח' לשכחת ה'.

(אור חדש)

"והיה אם שכח תשכח את ה' אלקיך" (ח, יט)

מסופר, על הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זצ"ל, פעם יצא לדרכו ושכח בבית את המקטרת שלו, והיה לו מזה שמחה גדולה. את שמחתו הסביר כך: "בעת שעלי להופיע בפני בית דין של מעלה, ישאלו ממני איך שכחת לקיים מצוה זו או מצוה זו מן התורה? עד עכשיו, לא היה לי שום מענה בפי הצטדק ולומר שהשכחה גוברת עלי. אבל עכשיו ששכחתי את המקטרת בבית, יהיה לי פתחון פה לעתיד לבוא. סיים הרה"ק מליסקא: ובזה יש לפרש הפסוק "והיה אם שכח" - 'והיה' לשון שמחה, צריך שתהיה בשמחה אם אתה שוכח החפץ שלך, כי אז יש תירוץ בפך, באם ח"ו "תשכח את ה' אלקיך".

(עולמו של אבא עמ' קמ)

"זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה'

אלקיך במדבר" (ט, ז)

אומר רבי אליעזר אזכרי, מגורי האריז"ל: אם אנו מצווין לזכור מה שהקציפו אבותינו במדבר, קל-וחומר שחובה לכל איש ואיש מאתנו לזכור מה שהוא בעצמו הקציף לה' מיום היותו.

א אט שבת